

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
In the Name of Allah, the Compassionate the Merciful

نورالامین

مستندسازی قرآنی
بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی
با تکیه بر روش تحلیل محتوای کیفی

اعظم مزینانی

سخن ناشر

معارف اسلامی ناب، نیازِ بشر تشنه معنویت امروز است. در این دوران که بسیاری آن را عصر پایان جهان می‌دانند، گرایش به دین و معنویت، سرعتی شگفت یافته است. در این میان، اسلام بیشترین سهم را از این گرایش به دین دارد، و چرا چنین نباشد؟ اسلام، دین انسانی زیستن، عدالت‌پروری و عشق به هم‌نوع است و بشر این عصر، این گوهر گمشده را در اسلام ناب یافته است.

از سوی دیگر، گسترش پُرشتاب رسانه‌ها و ابزارهای انتشار اطلاعات، بی‌وقفه موجب پدید آمدن پرسش‌ها و شبهات جدیدی می‌شود که تا اندکی پیش از این، هیچ‌یک از آنها قابل تصور نبود. این انفجار اطلاعات، به‌ویژه در دنیای مجازی، اغلب فرصت ژرف‌اندیشی را از انسان سلب می‌کند و همین موجب شناخت نادرست یا ناقص از بسیاری امور، به‌ویژه مفاهیم و معارف دینی می‌گردد.

بنابراین، تبلیغ و نشر مؤثر معارف اسلامی ناب، رسالت خطیری است که بر عهده همه متولیان این امر می‌باشد. بدون تلاش خالصانه و آگاهانه برای رسیدن به این هدف، پتانسیل عظیمی که در گرایش بشر به معنویت در این عصر پدید آمده، به هدر خواهد رفت.

نشر «نورالامین» به سهم خود می‌کوشد تا بخش اندکی از رسالت عظیم نشر معارف اسلامی ناب را به بهترین شکل ممکن انجام دهد و در این راستا از پیشنهادها و انتقادهای همه فرهیختگان این عرصه، برای غنا بخشیدن به آثار خود استقبال می‌کند.

نورالامین

چکیده

بیانیه مقام معظم رهبری در ۲۲ بهمن ۱۳۹۷، موسوم به گام دوم انقلاب، با تحلیل گذشته انقلاب اسلامی نقشه راه حرکت آینده انقلاب را در چهل سال دوم به تصویر کشیده است. روح این بیانیه سرشار از اشارات قرآنی است و این تحقیق درصدد است تا گزاره‌های آن را با گزاره‌های قرآنی مستندسازی کند و در این مسیر به این سؤال اساسی پاسخ دهد که «مستندات قرآنی بیانیه گام دوم انقلاب چیست؟». از این رو نگارنده به تحلیل و تبیین آرای معظم‌له در بیانیه با رویکرد تحلیل محتوای کیفی و به صورت نظام‌مند توجه نشان داده و به الگوی تحلیلی «چیستی، چرایی و چگونگی انقلاب اسلامی» دست یافت. نتیجه آن که ۲۰ کد گزینشی از سه شاخص «چیستی، چرایی و چگونگی انقلاب اسلامی» انتخاب شده که کلان ایده «تمدن نوین اسلامی» به عنوان مقوله هسته مرکزی به دست آمده است و سپس برپایه آن، در گام نخست در بستر آیات بیان شده در کلام رهبری و در ادامه با مراجعه به کلام وحی، مستندسازی قرآنی صورت گرفته است. لذا می‌توان به مثابه یک تفسیر قرآنی به این منشور جاودان نگریست، یک تفسیر قرآن در دنیای امروز؛ ولیکن یک تفسیر راهبردی و سند بالادستی که ناظر بر تحلیل درست گذشته و تبیین و ترسیم صحیح وضع امروز و ترسیم کننده مسیر آینده برای دستیابی به دولت اسلامی، جامعه اسلامی و تمدن سازی نوین اسلامی و آمادگی برای درخشش تامّ آفتاب ولایت عظمی است.

کلیدواژگان: مقام معظم رهبری، مستندسازی قرآنی بیانیه گام دوم، تحلیل بیانیه گام دوم انقلاب، تحلیل محتوای کیفی، تفسیر سیاسی- اجتماعی قرآن.

فهرست

مقدمه ۱۳

بخش اول: تحلیل محتوای کیفی بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی

فصل اول: کلیات ۱۷

بیان مسأله ۱۷

ضرورت تحقیق ۱۸

اهداف تحقیق ۱۸

سؤال اصلی تحقیق ۱۹

سوالات فرعی تحقیق ۱۹

پیشینه تحقیق ۱۹

پیش فرض تحقیق ۲۰

روش تحقیق ۲۰

محدودیت های تحقیق ۲۱

فصل دوم: روش شناسی تحقیق ۲۳

پارادایم شناسی تحقیق ۲۳

تحلیل محتوا ۲۴

پیشینه تحلیل محتوا ۲۶

انواع تحلیل محتوا ۲۷

الف) تحلیل محتوای کمی ۲۷

ب) تحلیل محتوای تلفیقی ۲۷

- ج) تحلیل محتوای کیفی _____ ۲۸
۱. تعریف تحلیل محتوای کیفی _____ ۲۸
۲. عناصر تحلیل محتوای کیفی _____ ۲۹
۳. مزایای تحقیق کیفی _____ ۲۹
۴. رویکردهای تحلیل محتوای کیفی _____ ۲۹
۵. راهبردهای پژوهش کیفی _____ ۳۰
۶. فرآیند روش تحلیل محتوای کیفی _____ ۳۱
۷. انواع کدگذاری در تحلیل محتوا _____ ۳۳
۸. اعتباریت تحلیل محتوای کیفی در قلمروی مطالعات تفسیری _____ ۳۷
- فصل سوم: کدگذاری باز، محوری و گزینشی بیانیه گام دوم انقلاب و ارائه یافته‌های تحقیق _____ ۴۱
- «چیستی، چرایی و چگونگی» عناوین شاخص در مدل تحلیل انقلاب اسلامی _____ ۴۲
- الف) چیستی انقلاب _____ ۴۵
۱. فطری بودن انقلاب _____ ۴۵
- یکم. کدگذاری محوری _____ ۴۵
- دوم. مقوله بندی انتخابی _____ ۴۸
۲. معنویت _____ ۴۹
- یکم. کدگذاری محوری _____ ۴۹
- دوم. مقوله بندی انتخابی _____ ۵۰
۳. رشد عقلانیت و علم _____ ۵۱
- یکم. کدگذاری محوری _____ ۵۱
- دوم. مقوله بندی انتخابی _____ ۵۲
۴. بصیرت _____ ۵۳
- یکم. کدگذاری محوری _____ ۵۳
- دوم. مقوله بندی انتخابی _____ ۵۴
۵. عدالت _____ ۵۴
- یکم. کدگذاری محوری _____ ۵۴
- دوم. مقوله بندی انتخابی _____ ۵۷
۶. استکبارستیزی _____ ۵۷

۵۷. یکم. کدگذاری محوری
۵۸. دوم. مقوله بندی انتخابی
۵۹. ۷. مردم سالاری دینی
۵۹. یکم. کدگذاری محوری
۶۰. دوم. مقوله بندی انتخابی
۶۱. ب) چرائی انقلاب
۶۱. ۱. راهبرد عبرت آموزی از تاریخ
۶۱. یکم. کدگذاری محوری
۶۳. دوم. مقوله بندی انتخابی
۶۴. ۲. تقابل اسلام- استکبار
۶۴. یکم. کدگذاری محوری
۶۶. دوم. مقوله بندی انتخابی
۶۶. ۳. استقلال و آزادی
۶۶. یکم. کدگذاری محوری
۶۸. دوم. مقوله بندی انتخابی
۶۸. ج) چگونگی انقلاب
۶۹. ۱. جوان گرایی
۶۹. یکم. کدگذاری محوری
۷۱. دوم. مقوله بندی انتخابی
۷۲. ۲. جهادی سازی
۷۲. یکم. کدگذاری محوری
۷۴. دوم. مقوله بندی انتخابی
۷۴. ۳. علم اقتدارآفرین
۷۴. یکم. کدگذاری محوری
۷۷. دوم. مقوله بندی انتخابی
۷۸. ۴. معنویت و اخلاق جهت دهنده
۷۸. یکم. کدگذاری محوری
۸۰. دوم. مقوله بندی انتخابی

۵. اقتصاد قوی عامل سلطه ناپذیری ۸۰

یکم. کدگذاری محوری ۸۰

دوم. کدگذاری انتخابی ۸۲

۶. عدالت؛ هدف کلان ۸۳

یکم. کدگذاری محوری ۸۳

دوم. مقوله بندی انتخابی ۸۵

۷. استقلال و آزادی ۸۵

یکم. کدگذاری محوری ۸۵

دوم. مقوله بندی انتخابی ۸۷

۸. عزت، حکمت و مصلحت در روابط بین الملل ۸۷

یکم. کدگذاری محوری ۸۷

دوم. مقوله بندی انتخابی ۸۹

۹. سبک زندگی اسلامی ۸۹

کدگذاری محوری ۸۹

۱۰. تمدن؛ هدف کلان انقلاب ۹۰

یکم. کدگذاری محوری ۹۰

دوم. مقوله بندی انتخابی ۹۳

نتیجه گیری ۹۳

بخش دوم: مستندسازی بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی براساس آیات به کاررفته در بیانات مقام معظم رهبری و آیات قرآن کریم

مستندسازی بیانیه گام دوم انقلاب براساس آیات به کاررفته در بیانات مقام معظم رهبری و آیات قرآن کریم ۹۹

مستندسازی قرآنی چیستی انقلاب ۱۰۰

الف) فطری بودن انقلاب ۱۰۰

ب) معنویت ۱۰۲

ج) عقلانیت و رشد علم ۱۰۷

د) بصیرت ۱۱۰

ه) استکبارستیزی ۱۱۳

و) مردم سالاری ۱۲۵

ز) عدالت ۱۲۷

- مستندسازی قرآنی چرایی انقلاب ۱۳۴
- الف) عبرت‌آموزی از تاریخ ۱۳۴
- ب) تقابل اسلام- استکبار ۱۳۸
- ج) استقلال و آزادی ۱۴۶
- مستندسازی قرآنی چگونگی انقلاب ۱۵۳
- الف) جوان‌گرایی ۱۵۳
- ب) جهادی‌سازی ۱۵۷
- ج) علم اقتدارآفرین ۱۶۳
- د) معنویت و اخلاق جهت‌دهنده ۱۶۶
- ه) اقتصاد قوی عامل سلطه‌ناپذیری ۱۷۰
- و) عدالت؛ هدف کلان ۱۷۹
- ز) استقلال و آزادی ۱۸۵
- ح) عزت، حکمت و مصلحت در روابط بین‌الملل ۱۹۲
- ط) سبک زندگی اسلامی ۱۹۸
- ی) تمدن؛ هدف کلان انقلاب ۲۰۱
- نتیجه‌گیری ۲۰۳
- منابع ۲۱۱
- پیوست ۲۱۷
- کدگذاری باز و محوری بیانیه گام دوم انقلاب ۲۱۷

مقدمه

بیانیه تفصیلی رهبر حکیم انقلاب اسلامی آیت الله خامنه‌ای در ۲۲ بهمن ۱۳۹۷، موسوم به «گام دوم انقلاب» در طلیعه ورود به پنجمین دهه پیروزی انقلاب اسلامی و آغاز «فرآیند بزرگ و جهانی چهل سال دوم» به مثابه سندی بالادستی دارای محتوا و مضامین راهبردی و منشور هدایت و نقشه راه حرکت آینده نظام انقلاب اسلامی را در چهل سال دوم مشخص می‌نماید که لازم است به طور جدی با تعمق و ژرف‌اندیشی مورد بررسی قرار بگیرد. چراکه برهمگان لازم است بر اساس حدیث شریف «وَأَمَّا الْحَوَادِثُ الْوَاقِعَةُ فَارْجِعُوا فِيهَا إِلَى رِوَاةِ حَدِيثِنَا، فَاتَّهَمُ حُجَّتِي عَلَيْكُمْ وَأَنَا حُجَّةُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ»^۱ به این پیام حضرت حجت عجل الله تعالی فرجه در رجوع به علما در حوادث، جامه عمل پوشانده و از فرمان و پیام مقام معظم رهبری که نتیجه عمری تجربه همراه با تقوا و بصیرت است اطاعت نمایند. از طرفی معظم‌له خود نیز به طور جدی از مجامع علمی، دانشگاهی و حوزوی، از اندیشمندان بررسی عالمانه در خصوص بیانیه گام دوم انقلاب را خواستار شدند.

این مهم نگارنده را برآن داشت تا پس از چندین بار مطالعه متن کامل بیانیه گام دوم انقلاب و مباحثه یک دوره کامل متن مذکور با شخصی آگاه به مباحث و با مطالعه روشمند و تحلیلی مفاهیم و گزاره‌های بیان شده در بیانیه بر اساس معارف و آموزه‌های قرآنی به تجزیه و تحلیل آنها پرداخته و مستندسازی قرآنی بیانیه گام دوم بر اساس قرآن کریم نشان داده شود. پژوهش حاضر با هدف مستندسازی قرآنی بیانیه گام دوم انقلاب با استفاده از روش تحلیل محتوای کیفی آرای

۱. ابوجعفر محمد بن حسن طوسی، الغیبة، ص ۲۹۱، ح ۲۴۷.

معظم‌له را در مقولات و مفاهیم مرتبط کدگذاری و طبقه‌بندی کرده تا به صورت نظام‌مند به مسائل زیر پاسخ دهد:

«مستندات قرآنی بیانیه گام دوم انقلاب چیست؟ چه مقوله‌هایی از بیانیه گام دوم انقلاب ناظر به آیات قرآن کریم است؟ چه مفاهیمی از بیانیه گام دوم انقلاب ناظر به آیات قرآن است و دستاورد تحلیل محتوای کیفی بیانیه گام دوم انقلاب چیست؟»

در این تحقیق در واقع اراده پژوهشگر بر این بوده تا به تحلیل پیام مقام معظم رهبری و مستندسازی قرآنی آن در حد وسیع و توان علمی خویش پرداخته به نحوی که بعد از کدگذاری و مقوله‌بندی کامل متن بیانیه، الگوی تحلیلی «چیستی، چرایی و چگونگی انقلاب اسلامی» به دست آمده و کدهای گزینشی حاصل از آن ابتدا به صورت شرح مزجی در بستر آیات بیان شده در بیانات و منویات مقام معظم رهبری و سپس در آیات قرآن کریم مستندسازی قرآنی شده است. لازم به ذکر است که کلان‌ایده «تمدن نوین اسلامی» به عنوان مقوله هسته مرکزی استخراج شده است.

بنابراین پژوهش حول این ارکان، در ۲ بخش تنظیم شده است که به شرح ذیل می‌باشد:

بخش اول: تحلیل محتوای کیفی بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی

فصل اول: کلیات

فصل دوم: روش‌شناسی تحلیل محتوای کیفی

فصل سوم: کدگذاری باز، محوری و گزینشی بیانیه گام دوم انقلاب و ارائه یافته‌های تحقیق.

بخش دوم: مستندسازی قرآنی بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی بر اساس آیات به کار رفته در

بیانات مقام معظم رهبری و آیات قرآن کریم.